

TOHI FAKAMATALA KI HE HUHU TA'OFI MAHAKI PIPIHI

TONGAN

Huhu Malu'i Meningokōkali ACWY: Me'a 'oku Fiema'u Ke ke 'Ilo Ki Ai

Many Vaccine Information Statements are available in Spanish and other languages. See www.immunize.org/vis

'Oku Lahi 'a e Ngaahi Tohi Fakamatala Ki He Huhu Ta'ofi 'o e ngaahi Mahaki Pipihi 'e ma'u 'i he Lea Faka-Sepen'i mo e ngaahi lea kehé. Sio ki he www.immunize.org/vis

1

Ko e hā e 'uhinga e me'a 'oku 'ai ai ke ke huhú?

Ko e mahaki ko ia ko e Meningokōkali ko e fa'ahinga fokoutua fakatu'utāmaki 'aupito 'a ia 'oku fakatupu ia 'e he fa'ahinga pekitilia (siemu) 'oku ui ko e *Neiselia Mēningitaitisi* (*Neisseria meningitidis*). 'E fakatupu 'e he ngaahi me'a ni ha'o ma'u e meninikaitisi (uesia 'eni 'o e 'aofi 'o e 'utó mo e filo silivá) pea mo e uesia 'o e totó. Ko e mahaki Meningokōkali 'oku fa'a lahi 'a 'ene hoko ma'i 'ana 'o 'ikai ke toe 'i ai ha fakatokanga—'o tatau ai pē ki he kakai ko ia 'oku nau mo'ui lelei.

Ko e mahaki Meningokōkali 'oku lava ke mafola atu mei ha tokotaha ki ha tokotaha 'o fakafou 'i he fetu'utaki vaofi (talé mo e 'umá) pe ko ha feohi fuolua, tautautefito ki he kakai 'oku nau nofo fakataha 'i he fale pe 'e taha.

'Oku si'isi'i taha 'aki pē 'a e fa'ahinga 'e 12 'o e *N. mēningitaitisi*, 'oku ui ko e "ngaahi kulupuselo." Ko e ngaahi Kulupuselo A, B, C, W, mo e Y 'oku nau fakatupu 'a e kongá lahi 'o e mahaki Meningokōkali.

'E malava pē ke ma'u 'e he mahaki meningokōkali ha fa'ahinga taha pē ka 'oku 'i ai 'a e fa'ahinga kakai 'oku tu'u kinautolu ia 'i he tu'unga 'oku 'alu ki he lahi ange 'a e kanongatāmaki, 'a ia 'oku kau ai 'a e:

- Fanga ki'i pēpē ko ia 'oku si'i hifó 'i he ta'u 1
- Kau 'atoléseni mo e kakai lalahi kei ta'u iiki hifó mei he 16 ki he 23 honau ta'u motu'á
- Kakai 'oku 'i ai honau fa'ahinga puke pe mahaki 'oku ne ne uesia 'a e sisitemi malu'i honau sinó
- Ko e kau Saienisi 'oku mataotao he ako ki he fanga ki'I me'a mo'ui valevale (Microbiologists) 'a ē 'oku nau ngāue hokohoko atu pē ki hono fakamavahe'i 'a e *N. mēningitaitisi*
- Kakai 'oku nau tu'u 'i he tu'unga fakatu'utāmaki koe'uhí ko ha mafola 'a e mahaki ni 'i honau komiunitii

Neongo ai pē hono 'osi faito'o 'a e mahaki ni, kā ko e meningokōkali ia 'oku mate ai 'a e toko 10 ki he 15 mei he toko 100 'o kinautolu kuo 'osi ma'u 'e he mahaki. Pea ko kinautolu leva ko ē 'oku nau mo'ui, 'oku fakafuofua ki he toko 10 ki he toko 20 mei he toko 100 kotoa pē te nau mo'ua kinautolu ia 'i he 'ikai ke malava fai ha me'á 'o hangē ko e mole 'a e fanongó, maumau e 'utó, maumau e kofuuá, tu'utu'u e va'é pe nimá, ngaahi palopalema 'i he potungāue neave 'o e sinó, pe koe ngaahi piki lalahi mei he ngaahi fetongi kilí.

Huhu malu'i meningokōkali ACWY 'e tokoni ki hono faka'ehi'ehi e mahaki meningokōkali 'oku fakatupu he kulupuselo A, C, W, pea mo e Y. 'Oku 'iai pe 'a e huhu meningokōkali 'oku malava ke malu'i mo fakafepaki 'aki e kulupuselo B.

Koe'uhí ke fakangofua 'a kinautolu 'oku nau fakahoko 'a hono tokangaekina 'o e mo'uí ke nau ma'u ha tu'unga fakamatala 'oku totonú felāve'i pea mo e huhu ta'ofi, hano vakai'i lelei 'o e huhu ta'ofi, pea mo hano fokotu'u atu ha polokalama ki he ngaahi huhu ta'ofi he kaha'ú, kuo pau ke 'ave 'a e ngaahi fakamatalá ki he Fai'anga Lésisita 'a hono Fakalalaka ki mu'a 'a hono Tokangaekina 'o e Mo'uí 'o e Vahe Fonua 'o Michigan. Ko kinautolu 'a e ngaahi taautahá 'oku 'i ai 'a 'enua totonu ke nau kole kiate kinautolu 'oku nau fakahoko 'a hono tokangaekina 'o e mo'uí ke 'oua na'a nau 'ave 'a e ngaahi fakamatala 'o e huhu ta'ofi ki he Fai'anga Lésisita.

2

Huhu ta'ofi mahaki pipihi Meningokōkali ACWY

Ko e huhu malu'i meningokōkali 'oku 'osi fakangofua (**MenACWY**) 'oku laiseni ia he Kautaha 'oku nau Pule'i 'a e Me'atokoni pea mo e Faito'o Kona Tapu (FDA) ki hono malu'i 'aki e kulupuselo A, C, W pea mo e Y.

'Oku fokotu'u atu ke huhu tu'uma'u ma'a e MenACWY ki he to'utupu ta'u 11 ki he 18; ko e 'uluaki huhu ke fai ia 'i he ta'u 11 pe 12 pea toki hoani leva 'a e huhu 'i he ta'u 16. 'Oku totonu ke toe lahi ange 'a e huhu malu'i 'oku fai ki he to'utupu pe 'atoléseni 'oku nau ma'u 'a e vailasi HIV. Kole ange ki he tokotaha ko ia 'oku ne 'oatu 'a ho'o ngaahi me'a fakafaito'ó ke ne toe 'oatu ha ngaahi fakamatala 'oku toe lahi ange.

Ke fakalahi atu ki he huhu tu'uma'u ma'a e to'utupu/'atoléseni, 'oku poupu'i ke fakahoko 'a e huhu faito'o MenACWY ki he ngaahi kulupu ni:

- Ko e kakai 'oku nau 'i ha fakatu'utāmaki koe'uhí ā ko ha mafola 'a ha mahaki ko e kulupuselo A, C, W, pe Y meningokōkali
- Kakai 'oku HIV
- Ko ha taha kuo uesia honau 'atepili pe kuo 'osi to'o, kau kiai e kakai 'oku nau ma'u e mahaki'ia e sela toto.
- Ko ha taha 'oku ne ma'u 'a e fa'ahinga sisitemi pe ivi malu'i 'oku tātaitaha 'ene hoko 'oku ui ko e "fakakakato ma'u pe mo hokohoko 'o ha fa'ahinga kongá 'oku tō nounou"
- Ko ha taha 'oku ne lolotonga ngāue'aki 'a e faito'o kona malohi ko e 'ekulisumape (eculizumab) ('a ia 'oku toe 'iloa pē ko e Solilisi (Soliris®))
- Ko e kau Saienisi 'oku mataotao he ako ki he fanga ki'I me'a mo'ui valevale (Microbiologists) 'a ē 'oku nau ngāue hokohoko atu pē ki hono fakamavahe'i 'a e *N. mēningitaitisi*
- Ko ha taha 'oku ne folau, pe nofo 'i he ng feitu'u 'o māmaní 'oku anga maheni ai 'a e mahaki meningokōkali, 'o hangē ko e ngaahi kongá 'o 'Afiliká
- Ko e kau ta'u 'uluaki he kolisi 'oku nau nofo 'i he ngaahi fale mohe 'o e 'apiakó
- Ko e kau likuluti fo'ou 'a e va'a fakakautau pe fakamilitale 'a 'Amelika

Oku 'iai e ni'ihí 'oku nau fiema'u lahi ange hono to'o e faito'o koe'uhí pe ki he fakafaingamalie e malu'i. Fehu'i ange ki he tokotaha 'oku ne fakahoko atu 'a ho'o ngaahi me'a fakafaito'ó felāve'i pea mo e lahi mo hono taimi'I 'o e ngaahi huhu ta'ofi, mo e fiema'u ko ia 'o e ngaahi huhu hoani.

3**'Oku 'i ai 'a e fa'ahinga kakai 'oku 'ikai ke totonu ia ke nau ma'u 'a e huhu ta'ofi mahaki pipihi ko 'eni**

Talaange ki he tokotaha 'oku fakahoko e huhu malu'i kiate koe kapau 'oku 'iai ha'o 'alesiki 'oku ngali fakatu'utamaki kiate koe. Kapau na'e 'i ai ha'o 'alesiki fakafeangai na'e matu'aki fkatu'utamaki 'aupito ki ha'o huhu ta'ofi mahaki pipihi hili ia hano huhu ta'ofi ko e ki he meningokokali ACWY, pe 'oku 'i ai ha'o 'alesi matu'aki fakatu'utamaki 'aupito ki ha fa'ahinga kongā pē 'o e huhu ta'ofi mahaki pipihi ni, 'oku totonu leva ke 'oua na'a huhu ta'ofi ko e ki he mahaki pipihi ni. 'E malava ke fakahā atu 'e he tokotaha 'oku ne fale'i fakafaito'o ko e, 'a e ngaahi naunau fakafaito'ó 'oku ngaohi'aki 'a e huhu ta'ofi mahaki pipihi ni.

'Oku te'eki ke fu'u fakapapau'i 'e 'iai hano kaunga kovi 'a e huhu malu'i ni kia kinautolu kakai fefine 'oku feitama pe ko e fa'e 'oku fafanga fakahuhu. Kaekehe, 'oku 'ikai ko e feitama pe ko e fakahuhu 'a e 'uhinga ke ta'ofi ai mei he huhu malu'i MenACWY. Ko ha tokotaha 'oku feitama pe fa'e 'oku fafanga fakahuhu kuopau ke huhu malu'i kapau 'oku mahino 'oku fakalalahi 'ene kaunga kovi ke ma'u e mahaki meningokokali.

Kapau 'oku ke mo'ua 'i ha ki'i puke ma'ama'a pē, hangē ko e ki'i momoko, 'e malava pē ke huhu koe ia he 'aho ni. Kapau leva 'oku ki'i lahilahi pe lahi 'aupito ho puke, 'e fakapotopoto ange ke ke tatali ka e 'oua ke ke sai. 'E malava pe ke fale'i koe 'e ho'o toketaá.

4**Fakatu'utamaki 'o e uesia 'a e sino 'e he huhu ta'ofi 'o e mahaki pipihí**

'Oku 'i ai 'a e faingamalie ke hoko e ngaahi uesia fakatafa'aki mei ha fa'ahinga faito'o pē, kau ai 'a e huhu ta'ofi mahaki pipihí. Ko e anga maheni ki he ngaahi me'a ni 'oku hoko mai ma'ama'a pē pea 'oku nau mole atu pē 'iate kinautolu 'i ha hili ha ngaahi 'aho, ka 'oku malava pē ke 'i ai ha ngaahi uesia ia 'oku toe kovi angé.

Meimei ko e vaeua 'o e kakai ko ia 'oku nau huhu ta'ofi mahaki pipihi meningokokali ACWY 'oku 'i ai 'a honau **fanga ki'i palopalema ma'ama'a pē** 'i he hili 'a e huhú, 'o hangē ko e kula pe mamahi 'a e me'a ko ia na'e fai ai 'a e huhú. Kapau leva 'oku hoko 'a e ngaahi palopalema ni, ko e anga maheni 'oku nau 'i ai pē he 'aho 'e 1 pe 2.

Ko ha ki'i tokosi'i pe 'oku nau 'osi fai e huhu malu'i 'oku nau a'usia e langa he uoua pea mo e hokotanga hui.

Ko e ngaahi palopalema 'eni 'e ala hokó hili ha fa'ahinga huhu ta'ofi mahaki pipihi:

- 'Oku fa'a pongia 'a e kakai 'e ni'ihī hili hano fai ha ngáue fakafaito'o kiate kinautolu, kau ai pe mo e huhu ta'ofi mahaki pipihí. 'E tokoni ke ta'ofi ha'o pongia pe lavelavea tupu mei ha'o tō, kapau te ke tangutu ki lalo pe tokoto ha miniti nai 'e 15. Fakahā ki ho'o toketākapau 'oku ke ongo'i ninimo pe ongo'i ma'ama'a ho 'ulu pe liliu e anga ho'o sio.
- 'Oku felāngaaki lahi e uma 'o e kakai 'e ni'ihī pea 'ikai fa'a ue'i 'a e uma na'e fai ai honau huhū. Ko e me'a ni 'oku tātaitaha pē 'a 'ene hokó.
- 'E malava pē ke hoko ha fa'ahinga uesia ki ho sino pe 'alēsiki mei ha fa'ahinga faito'o pē. Ko e ngaahi kanongatāmaki pehe ní mei ha huhu ta'ofi 'o ha mahaki pipihi 'oku tātaitaha pē 'ene hokó, 'a ia 'oku 'esitimeti ki he 1 'i he fo'i huhu 'e miliona kotoa pē, pea 'oku malava pē ke hoko ha ngahi miniti si'i ki ha ngaahi houa 'i ha hili 'a e huhú.

Hange ko ha fa'ahinga faito'o pē, 'oku si'i 'aupito ha faingamalie ke fakatupu 'e he huhu ta'ofi mahaki pipihí ha lavea lahi 'aupito pe mate.

'Oku fai 'a hono siofi 'o e malu mo e hao ko ia 'o e ngaahi huhu ta'ofi mahaki pipihí. Ki ha fakamatala 'oku lahi angé 'a'ahi ki he: www.cdc.gov/vaccinesafety/

MDHHS-Pub-0930TO AUTH: P. H. S., Act 42, Sect. 2126.

Translation provided by the State of Hawaii, Department of Health, Disease Outbreak Control Division, Immunization Branch

5**Fēfē leva kapau 'e fu'u tōtu'a 'a e uesia fakatu'utamaki ho sino?****Ko e hā 'a e me'a 'oku fiema'u ke u fekumi ki ai?**

- Fekumi ki ha fa'ahinga me'a 'oku ke hoha'a ki ai, 'o hangē ko ha faka'ilonga 'o ha 'alēsiki lahi mo fakatu'utamaki, mofi lahi 'aupito, pe ko ha fa'ahinga 'ulungaanga 'oku 'ikai anga maheni. Ngaahi faka'ilonga 'o e uesia faka'alēsiki 'oku fakatu'utamaki 'aupitō 'oku kau atu ki ai 'a e ngaahi haiví, pupula 'a e fofonga pea mo e fo'i mongá, faingata'a 'a e manavá, vave e tā 'o e mafú, ninimo, mo e tā vaivaia — 'o anga maheni 'i loto 'i ha ngaahi miniti ki ha ngaahi houa hili 'a e huhú.

Ko e hā 'a e me'a 'oku totonu ke u fai?

- Kapau 'oku ke fakakaukau ko e 'alēsiki 'oku fakatu'utamaki 'aupito pe ko ha fa'ahinga me'a fakavavevave 'oku 'ikai ke ala toloi, telefoni ki he 9-1-1 pea ke feinga ki he falemahaki ofi tahá. Pea ka 'ikai, telefoni ki ho'o toketaá. 'I ha'ane hili iá, 'e fiema'u leva ke lipooti 'a e fa'ahinga uesia koeni ki he "Sisitemi Fai'anga Lipooti 'o e Ngaahi Fakatu'utamaki Makatu'unga mei he Huhu Ta'ofi Mahaki Pipihí" (VAERS). 'Oku totonu ke faile 'a e lipooti ko 'eni 'e ho'o toketaá, pe ko ho'o faile pē ia 'e koe 'o fakafou 'i he uepisaiti 'a e VAERS 'i he www.vaers.hhs.gov, pe ko ho'o telefoni ki he fika ko e **1-800-822-7967**.

'Oku 'ikai ke fai 'e he VAERS ia ha fale'i fakafaito'o.

6**Ko e Polokalama Fakafonua ki hono Totongi Huhu'i 'o e Lavea tupu mei he Huhu Ta'ofi Mahaki Pipihi (VICP)**

Ko e Polokalama Fakafonua ko ia ki hono Totongi Huhu'i 'o e Lavea mei he Huhu Ta'ofi Mahaki Pipihi (VICP) ko e polokalama ia kuo fokotu'u ke ne huhu'i fakapa'anga 'a e kakai na'a nau lavea mei ha ngaahi huhu ta'ofi mahaki pipihi.

Ko kinautolu ko ia 'oku nau tui na'e fakalavea'i kinautolu 'e ha huhu ta'ofi mahaki pipihi 'e malava ke nau ako felāve'i pea mo e polokalama pea mo e anga ko ia hono faile ha 'eke 'aki ha'o telefoni ki he **1-800-338-2382** pe ko ha'o 'a'ahi ki he uepisaiti 'a e VICP 'i he www.hrsa.gov/vaccinecompensation. 'Oku fakangatangata pē 'a e taimi ke faile ai ha 'eke ki ha totongi huhu'i.

7**'E lava fēfē ke u toe 'ilo lahi ange?**

- 'Eke ange ki he tokotaha 'oku ne fale'i fakafaito'o ko é. Ko ia te ne 'oatu kiate ko e 'a e kotoa 'o e fo'i polokalama huhu ta'ofi mahaki pipihí pe te ne fokotu'u atu ha ngaahi ma'uga fakamatala kehe.
- Telefoni ki ho'o potungāue mo'ui fakakoló pe fakasiteiti.
- Fetu'utaki ki he Ngaahi Senitā ki hono Pule'i mo Faka'chi'ehi mei he Mahaki (CDC):
 - Telefoni ki he **1-800-232-4636 (1-800-CDC-INFO)** pe ko ho'o
 - 'A'ahi ki he uepisaiti 'a e CDC 'i he www.cdc.gov/vaccines

Vaccine Information Statement (Interim)

Meningococcal ACWY Vaccines

Tongan

08/24/2018 42 U.S.C. § 300aa-26

